ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ—8—ՅՈՒԼԻՍ ՓԱՆԵՄԻԱՆԵՐՈՐԴ—ՏԱՐԻ—ԹԻՎ—2668 Ե—Տ—20—ՅՈՒԼԻՍ—1888

ԳԱՅՄԱՆ

Տարեկան դին Կ. Պոլսոյ համար 10 Մէճ.
» » գաւառաց » 12 »
վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 5 »
» » գաւառաց » 6 »
Օտար երկիրներու » 21/2 Լիրա
Փոխուցման դադը մէկ անգամի համար 3 դրուշ, երկու անգամի համար 2 դրուշ է. աւելի անգամներու համար գտած սակարկութիւն կը լինի։
Մէջն մի թիւ 40 փարա արժէ։

ԱՐԱՐԱՏ

ԼՐԱԳԻՐ

ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԳԱՅՄԱՆ

Դարս գնացած լրագրաց մանրամասնութիւնը Խմբագրութեան վրայ է։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ օրինակ ղրկելի հասցէն Խմբագիր—Տիրէզնէն տիրոջ ազգուն, Ղալաթիա Սանտրքճիլար Ճատաէսի թիւ 198, Նորս խան։
Մասին գրասենեակը։
Ձանրամասնութիւնը չվճարուած նամակ չընդունիր։
Ձգուած նամակ, յոգնած, եւ եւն չեն տարիր։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 8 ՅՈՒԼԻՍ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լոնտրա 19 յուլիս.

Ընտրական ապօրինութեան պատճառաւ Նախարարութեան անդամ Պ. Տօտշէի ընտրութիւնն անվաւեր հրատարակեցաւ։

Թայմզ լրագիրը Սիսիլյէն եկած հեռագիր մը կը հրատարակէ, ծանուցանող թէ Անգղլիական զօրքն սկսած է Գեսապլէն քաշուիլ։

Այս առաւօտ հասած հեռագիրներ

Փիլիպէ 19 յուլիս.

Աքսպէլէֆ զօրավարին մայրն ապահովոյ մարդն ինքզինքը պաշարուած տեսնելով անձնասպանութիւն գործեց. իւր երեք ամրակիցք ձերբակալեցան։ Կը կարծուի թէ դաւադրութիւնը շարժառիթ եղած էր այս ոճրին։

Փիլիպէ 20 յուլիս.

Ըստ վերջին տեղեկութեանց, երիտասարդ Աքսպէլէֆ զօրավարին մայրն (վաճառական զօրավար Աքսպէլէֆին կինն) ապահովոյ մարդը Եուդաթիս անուն Թուս տեղական մ'է, որ Արեւելեան Բումէլիի մէջ պաշտօն կը վարէր, և յիշեալ տիկնոջ ծառայութեան կոչուած լինելով, անոր կընկերանար իւր ուղեւորութեանց մէջ։

Ոճիրը գործելէն անմիջապէս յետոյ, այս սպան բռնելու համար հետեւեցան մարդերի դրկուեցան։ Ասոնք Հատաբ լերանց Տէ լիրմինտէրէ կոչուած անցքին մէջ պտտեցան, և երբ պահանջեցին որ անձնատուր լինի, ոճրագործն ինքզինքը սպաննեց։ Իւր չորս ամրակիցք որը Թրքմամ են, բռնուեցան։

Կարծուի թէ տիկին Աքսպէլէֆ իւր հետ մեծ ծանրութիւն արժէքով գոհարեղէններ առնէր։

ՆԵՐԲԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական հրամանաւ՝

Հինդերարդ բանակին Մուհամէդիի խորհրդոյ պէյ, Էնկիւրիի նահանգին Տէֆթէրտար անուանեցաւ փոխանակ նախորդ Տէֆթէրտարին, որ Անգղլիոյ դէմ ըրած թշնամանաց համար, Լորտ Կրանվիլի սահիպոդական խնդրանօք պաշտօնանկ եղած էր ամիս մ'առաջ։

Առևտրական առաջին դատարանին նախագահ Շահզատ Կարապետ էֆէնտիին երրորդ կարգի Մէճիտիէ պատուանշան արուեցաւ։

Մայրաքաղաքիս Գաղղիական նոր դեսպան Պ. Թիսօ երէկ սովորական հանդիսիւ Եըլտըզի կայսերական պալատն երթալով Վ.Հ. Սուլթանին ներկայացաւ, և մեծ դեսպանութեան վկայագրերը մատոյց Ն. Վ. Հափսաուլեան։ Յետոյ Բ. Դուռն երթալով, պաշտօնական այցելութիւնը առաւ դլխաւոր նախարարաց։

Երէկ, Անգղլիական դեսպան Պ. Կոշէն Բ. Դուռն երթալով՝ Ապէտին փաշային հետ երկար տեսակցութիւն մ'ունեցաւ, որուն մեծ կարևորութիւն կը տրուի։

Երէկ, արքունեաց առաջին քարտուղար Բիդա պէյ, Վ.Հ. Սուլթանէն ինչ ինչ կարևոր հրահանգներ առացած լինելով, Բ. Դուռը գնաց և երկարօրէն տեսակցեցաւ Առաջին նախարարին հետ։ Յետոյ արտաքին գործոց նախարար Ապէտին փաշան Առաջին նախարարի սենեակը հրաւիրել տալով, երեքն 'ի միասին քանի մը ժամ կարևոր խորհրդածութեամբ զբաղեցան։

Եւրոպական յանձնախումբն այսօր Թարապիա Սահակ Ապրօ էֆէնտիի տունը գումարուելով՝ Բումէլիի նահանգաց երմենական գործերով պիտի զբաղի։

Ֆար տիւ Պոսֆոր իւր այս աւուր թուով կը ծանուցանէ թէ Իտալիոյ դեսպան Քարթի կոմսին առաջարկներ եղեր են, որպէս զի Հելլենական խնդրոյն մէջ միջնորդի դեր կատարէ։ Բայց Իտալիոյ դեսպանը պատասխաներ է թէ Հելլենական խնդրոյն վրայ տեղուութեանց միջև համաձայնութիւնը կատարեալ լինելով, առանձին տերութեան մը միջնորդութենէն օգուտ չկրնար ծագիլ, և բաւական ճանչուն Պերլինի դեսպանախորհրդին որոշումն ընդունել է։

Վաղվի լրագիրն իւր այս աւուր թուով կարևոր լուր մը կուտայ, որ տարակուսական լինելու թերութիւնը միայն ունի։ Կը ծանուցանէ թէ՝ Օսմանեան տերութեան նախկին սովորութեան համեմատ, որ կը տրամադրէ թէ քաղաքական մեծ խնդրոց մէջ և վրճռական վայրկեաններու ժամանակ ամեն կարգի հպատակաց հաւատութիւնն ստացուի տրուելիք որոշմանց և անօրէնութեանց վրայ, Բ. Դուռն ի մեծաց տերութեան ամեն կարգի պաշտօնատարներէն և բոլոր հատուածներէն դլուխներէն բազմացեալ ընդհանուր ժողով մը պիտի դումարէ, և Հելլենական խնդրոյն տրուելիք լուծումն վրայ անոր կարծիքը պիտի առնու։

Քանի մ'օրէ ասքանի չոդենաներ Պոսֆորէն բազմութիւն խալամ դաղթականներ կը բերեն մայրաքաղաք։ Աւելորդ է ըսել թէ այս դաղթականք Անատոլուի դաւառաց այլ և այլ կողմերը պիտի դեւորուին։

Վ.Հ. Սուլթանն ականակուս քայլամանեակ մ'ընծայ առաւ Աւստրիական առաժամանակեայ դեսպան Տիւպսլի կոմսին կնոջ, որ իւր ամուսնոյն հետ Վիէննա գնաց։

Քաղաքապետութիւնն հացին գինը 75 փարայի իջեցուց 80 փարայէն։

Լոնտրայի խմբ (Արեւելք) անուն լրագրին յուլիս 10 թուոյն մէջ հետեւեալ հատուածը կը տեսնեմ.

«Յունիսի 1 էն մինչև 11ը 51 նաւ անցան Սուէյշի ջրանցքէն։ Ասոնք էին 41 Անգղլիական նաւ, 3 Գաղղիական, 2 Յանիմարքացի, 1 Հոլանդական, 2 Աւստրիական, 1 Փորթուկէզ, 1 Իտալական և 1 Սպանիական նաւեր։»

Կ'երևի թէ այս չորս «Հայկական» նաւերն Հնդկաստանի և Անգղլիոյ միջև մեծ առևտուր ունեցող Հայոց դաղթի վաճառականաց նաւերն են։

Գաղղիացին արտաքսեալ ճիզվիթաց մէկ մասն անցեալ շաբթու մէջ Կ. Պոլիս եկաւ։

Շաբաթ առաւօտ կամնատաճառ մը Գեորդիսանէէն եկած ժամանակ դաշտին մէջ ճախճախատ տեղ մ'անցնիլ ուզելով՝ իւր ձիուն հետ մէջը խրեցաւ և չկրնալով մէջէն ելնել, ատրպակներն ալ չտուելով, ցեխին մէջ խեղդեցաւ։

Կիրակի առաւօտ՝ լուսնալոյս մօտ՝ երեք չարագործք Բերա Կլամանի փողոցը Պ. Պոնտրոմի տունը դուռը նեղարելով Նորս մանրաբ մինչ-

խաւէին, գիմացի տան սպասաւորը աւետելով աղաղակ բարձուց, և դրացիներն հասնելով չարագործներն մին յաջողցան բռնել։

Երէկ իրիկուն Օրթագիւղ հրդեհ պատահելով տուն մ'այրեցաւ։

Մեծ ափսոսալի է մեծահամբաւ Ցոյն սեղանաւոր Խրիսթաքի էֆէնտի Զօղրաֆոս, որ մեռաւ Փորիդի մէջ իւր դաւառն ամուսնացած է, 350 հազար ֆրանք յատկացուց Գաղղիոյ մայրաքաղաքին մէջ յանուն Ս. Երրորդութեան Ցաւեալն եկեղեցի մը շինելու համար։ Գաղղիոյ կառավարութիւնը պէտք եղած արտօնութիւնը տալէ զատ՝ եկեղեցւոյն տեղն ալ ձրի տուաւ։

Նովի-Պազարի հրամանատար Ֆեբրիդ Հասան փաշային ապահովութիւնը կատարմամբ եկած տեղեկութիւնք տակաւին չափի են, բայց իրողութիւնն ինքնին բաւական պարզ է հասկցուելու համար թէ Հասան փաշան Մէհմէտ Ալի փաշային լաւագոյն վիճակ մը չէ տուեցած։ Քարտէսատոս բանիթիքլրագրին թղթակիցը կը գրէ թէ քանի մը շաբաթ առաջ բազմութիւն Ալպանիացիք Նովի-Պազարի կողմերը գրաւեր են, և աւազակութիւններ և մինչև իսկ քրիստոնեից վրայ կատարածներ ընելու կը պատրաստուին եղեր։ Նովի-Պազարի հրամանատար Հասան փաշան պէտք եղած միջոցները ձեռք առեր է, որպէս զի նրմանօրինակ իրողութիւնք նոյն իսկ քաղաքին մէջ տեղի չունենան։ Լուր եղած լինելով թէ Ալպանիացիք Նովի-Պազարի բոլոր քրիստոնեայ բնակիչները ջարդել կուզեն, Հասան փաշան պահակներ կը դնէ փողոցներու բերանն և հրաման կուտայ անոնց որ զինուք քաղաքը մնող կամ դուրս ելողները զինաթափ ընեն։ Ասոր վրայ հինդ հազարի չափ խալամ Ալպանիացիք Հասան փաշային բնակարանը կ'երթան բացատրութիւն խնդրելու անկէ։ Հասան փաշա դուրս կելնէ զանոնք խաղաղեցնելու, բայց Ալպանիացիք խօսք մտիկ չընելով, փաշային վրայ կը յարձակին, անոր սուրը կը յափշտակեն, և քանի մը տեղէն ծանր կերպիւ կը վիրաւորեն զայն։ Մեծ յուզում մը կ'սկսի քաղաքին մէջ, և հեռագրական հաղորդակցութիւնը կ'ընդհատին։ Հասան փաշան քանի մը ժամ վերջը հոգին կը փչէ։

Ուրիշ տեղեկութեանց նայելով, Հասան փաշան ինք իսկ տեղի տուեր է Ալպանիացւոց դրդռման։ որովհետև իրմէն բացատրութիւն խնդրելու եկող քանի մ'Ալպանիացի երևելեաց միայն դիմուն իւր դուռանտաղ զարկած լինելով, զայս տեսնող ուրիշ Ալպանիացիք ալ սրով իւր վրայ յարձակեր և մահացու վէրքեր տուեր են։

Կայսերական կառավարութիւնը քաղաքային և զինուորական անդամներէ բաղկացեալ յանձնախումբ մը կը դրկէ Հասան փաշային տպանման պարագայներուն վրայ քննութիւն բանալու համար։ Ընդհանրապէս կը կարծուի տակաւին թէ սճրագործք շպիտի կրնան պատժուիլ։ Ինչպէս որ պատժել կրնայի

չեղար Մէհմէտ Ալի փաշան բարեկամները։

Աղդիոյ Լորտերուն ժողովին յուլիս 8ի նստին մէջ պատգամաւորական Լորտ Սիմրանիէն Պ. Կլատսթոնի երեք տարի առաջ ըրած քանախօսութիւնները քննադատելով, որք, ըստ, շինուսիոս քաջալերեցին պատերազմ հրատարակել Թուրքիոյ դէմ, խնդրեց որ պատգին գործոց նախարարը վերջին Թուրքիա-Ռուսական պատերազմին մէջ մեռեալ ու վիրաւորեալներուն մէկ վիճակագրութիւնն հաղորդէ ժողովին։ Լորտ Կրանվիլ հետևեալն պատասխան մը տալով, ի մէջ այլոց հարցուց թէ. «Ի՞նչպէս հը-«նար է որ Աղդիոյ պատգին գոր-«ծոյ պաշտօնատունը մեռելոց և «վիրաւորելոց հաշիւը տայ այնպի-«սի պատերազմի մը նկատմամբ, «յորում Աղդիա բաժին չունէր և «որ Ասիոյ և Եւրոպայի մէջ ընդար-«ձակ երկիրներու վրայ տարած-«ուեցաւ և երկար ժամանակ տե-«ւեց. ի՞նչպէս կարելի է այսպիսի «հաշիւ մը տալ պատերազմի մը «մասին, յորում պատերազմողաց «մին, թէև ճակատամարտի մէջ «քաջ է, իւր վիճակագրութեանց «ճշդութեամբն հպարտանար չէ։» (Մէծ-Ընդ)։

Անցեալ շաբթու մէջ Աղդիայէն գիտնական Գերմանացի մ'եկաւ մայրաքաղաքս, որ Աղդիոյ «Ընկերութիւն Քրիստոնէական ուսմանց տարածման» անուն հարուստ ընկերութեան կողմանէ Հայաստան դրկուած է։ Այս ընկերութեան նպատակն է ոչ-քաղաքակրթեալ երկիրներու մէջ օգտակար գիրքեր տարածել՝ թէ՛ կրօնական և թէ՛ գիտնական նիւթոց վրայ, և թէպէտ ընկերութեան գլուխը գլխաւոր անձինք Անկլիական եկեղեցւոյն կը վերաբերին, կ'ըսուի թէ այս ընկերութիւնն Ամերիկայի Պորտ ընկերութենէն բոլորովին տարբեր կերպիւ կը գործէ, այսինքն թէ՝ մնաւ չընդունիր որ ոչ է անուամբ Քրիստոնեայ ճանչուած եկեղեցւոյ մ'անդամը այդ եկեղեցիէն բաժնուելով բողոքական լինին։ Այս կէտն առ այժմ մեր է մեզ, բայց սա գիտենք դրապէս թէ յիշեալ Գերմանացին, որ Արեւելից մէջ քաղաքակրթութեան տարածման նպատակաւ պաշտօնով թուրքիա եկած է, արդէն տպագրական մեքենայ և բազմաթիւ պիտոյք գնած լինելով, որոշած է Մըշոյ կամ Վանայ կողմը հաստատուիլ, և անդ զանազան նիւթոց վրայ գրքեր տպելով, խիստ ածան գնով ցրուել ժողովրդեան մէջ։ Արդէն մեծ քանակութեամբ Հայերէն տառեր պատրաստած է, և կըսուի թէ նոյն բանը Քրդաց և Նեստորականաց համար ալ պիտի ընէ։ Միևնոյն Գերմանացին տեղ տեղ դպրոցներ բանալու պաշտօն ալ ունի։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ԷՍԱՌՄԸ ՈՒՄՈՒՆՔ

Երէկ իրիկուն գնուեցաւ		11, 6
Այս առաւօտ բացուեցաւ		11, 5
Կէս օրին		11, 3
Բումբիլի երկաթուղի	Ֆր.	32,
Թղթադրամ	Օսմ. լիր.	1250
Թրամուայ	»	350

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

7 Յուլիս

Սարէյիկ ժէնէրալ	Անգղ. մրր.	4,20
» Փոխանակութեան	»	3, 5
Կ. Պոլսոյ Պանքային	»	7, 5
Բրէսի ժէնէրալ	»	3,25
Փոխ. 1865	Ֆր.	—,
» 1865	»	58,
» 1869	»	57,
» 1872	»	19,50
» 1873	»	54,50

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

8 Յուլիս

Անգղ. լիրա	դրշ.	110 10
Նորվեկեան ոսկի	»	88 2
Խրիսթոսոլ Ռուս	»	91
Ռուսական թղթադրամ	3 բոլ.	37 քսանք
Գէրմանիոյ	դրշ.	51
Մէճիտիէի ստորերկրութիւն	»	7 15
Հինգնոյ	»	212 20
Վեցնոյ	»	128 15
Մէթալիք	»	212
Պլենտ	»	550
5 փարանոց	»	240

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ս. Պատրիարք Հայրը՝ Ս. Լուսաւորչի ծանին տօնին՝ շաբաթ օրը Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին երթալով, դիմերը քաղաքական ժողովոյ անդամ և Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ [illegible] Գրիգորեան Գէորգ էֆէնտիի տունն անցաւ։

Սիրակի առաւօտ, Ն. Սրբազնութիւնն, ըստ խնդրանաց Ղալաթիոյ Թաղ. խորհրդոյն, Ս. Պատարագ մատոյց և հոգեւորական մխիթարեց Ջերմեռանդ ժողովրդեան մեծ բազմութիւնն, որ մայրաքաղաքիս ամեն կողմերէն հոն դիմած էին ի պատիւ Ս. Լուսաւորչի ծանին։

Այսն բազմութեան մէջ գժբաղդաբար օտարազգի դողեր ալ պըտըտելով, ուխտաւորաց սմանց քակներն ու ժամացոյցները գողցուեր են։

Այսպիսի ընտակար և անհաճոյ դիպաց հնար եղածին չափ առաջքն առնելու համար՝ Թաղ. խորհուրդը լաւ կընէ՝ կարծեմք՝ եկեղեցին մանող կասկածելի օտարազգեաց վրայ հսկողութիւն ընել տալ։ Ինչպէս նաև ծանուցմամբ ազդարարել ուխտաւոր ժողովրդեան, որ իրենց քսակին և ժամացոյցին ըզգուշութիւն ընեն։

Կարինէն դրուած նամակ մ'իրաւամբ ցաւելով կը ծանուցանէ թէ Վարչական ժողովոյ (խառնէ Մէճլիսի) անդամաց նոր ընտրութիւնք կատարուելով, Մեծ. Համազասպ էֆէնտի Պալլարեան, որ տարի ու կէսէ 'ի վեր մինչև կ'անդամակցէր յիշեալ ժողովին, և իւր անկեղծ, արդարասէր և անաչառ ընթացքութեամբ ժողովրդեան սէրն ու վստահութիւնը գրաւած է, ընտրութենէ դուրս ձգուեր է, և որ աւելի ցաւալին է, տեղւոյն ազգային վարչութիւնն ալ՝ ոչ միայն չէ բարձրեր այս զրկանաց դէմ, այլ և այնպիսի ընտրելիներ ներկայացուցեր է, որք՝ բաց 'ի մէջն կարգալ գրել իսկ չեն գիտեր եղեր։

Այս տողերն անշուշտ ամեն ազգասէր անձանց ցաւ պատճառելով, կարնոյ Հայ ժողովրդեան և գլխաւորապէս ազգային վարչութեան նկատմամբ ազգին ունեցած հանրութիւնը մեծապէս կը պակասեցնեն։

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ

Բ. Գրան Նոթարարոյ խորհուրդը քանի մ'օրէ ի վեր Յունաստանի խնդրոյն վրայ տէրութիւններու ծանուցագրին տալու պատասխանին համար կը գումարուէր. սակայն որուած որոշումը մեր այս տողերը գրած միջոցին յայտնի չէր տակաւին։ Սակայն Եւրոպական թերթերը կը հաւատային թէ կայսերական կառավարութիւնը չպիտի կրնայ ընդունիլ այնչափ մեծ զիջում մը, որ Յունաստանի քառասուն հազար քառակուսի քիլոմէթրս հող և ութ հարիւր հազարի մօտ բնակիչ կուտայ, ինչպէս որ Լա Թիւրքի լրագիրը շաբաթ օրը կը գնդէր դեսպանախորհրդին որոշած սահմանագծէն քարտէսը հրատարակելով։ Յայտնի է որ Պերլինի վեհաժողովին ժամանակ Բ. Դուռն առաւել ծանր պայմաններ ընդունելու պարտաւորուած էր. բայց այն ժամանակ Ռուսական բանակները Կ. Պոլսոյ դուռներն հասած էին, և դիմադրութիւնը մեծ վտանգ կրնար ուներել. այժմ Ռուսաք իրենց երկիրը քաշուած են և միայն տէրութեանց բարոյական ճնշումը կը մնայ։

Յունաստանի թագաւորն և Պ. Պրայիա իրենց խօսակցութեանց մէջ կըսէին որ եթէ Թուրքիա դեսպանախորհրդին որոշումները մերժէ, Յունաստան գործը բոլորովին Եւրոպական տէրութեանց պիտի թողու, որովհետև Ռուսիա անգամ անցեալ պատերազմին ժամանակ մեծ դժուարութեամբ կրցած էր յաղթել, և Յունաստան կը խոստանի թէ իւր միայնակ չկրնար չափուիլ Օսմանեան կայսրութեան հետ։ Սակայն Գէորգ Ա. թագաւորն ըսեր է որ եթէ Թուրքիա տէրութեանց առաջարկն ընդունի և իւր զօրքերը Թեսալիան ու Եպիրոսը պարպէն, Յունաստան Սլպանիայոյ հետ կը կռուի։

Այսու ամենայնիւ այսպիսի պատերազմ մ'ալ աղայական խաղ չէ. Ալպանիայիք պատերազմող ժողովուրդ մ'են, և բաւական ժամանակէ ի վեր պաշտպանութեան պատրաստուած. կրնայ լինիլ որ Օսմանեան բաղմաթիւ զինուորք և սպայք ալ իրենց ծառայութիւնը թողուն և Ալպանիական կորդերուն մէջ մտնեն։ Արդէն միջազգային օրինայ տեսակէտով ասոր օրինակը կայ։ Ռուսք անցեալ Սերվիոյ պատերազմին ժամանակ հազարներով իբր կամաւոր Սերվիայոյ բանակը մտած էին, և անպաշտօնական պատերազմ մղած։ Այս պարագայներն ի նկատ առնելով, արդեօք Հելլէնք պիտի կրնա՞ն յաղթել. — դժուարալոյծ խնդիր։ Սայդ է որ Գարատաղի դաշտերն և Արևելեան Բուլգարիի մէջ չվոխութեանց հաւանականութիւնները կարելի է Յունաստանի օգնեն. այսու ամենայնիւ Գարատաղի խնդիրը կրնայ լուծուիլ, կամ եթէ չլուծուի, Ալպանիայիք անդ բաւական զօրութիւն ունին ամեն հաւանականութեանց դիմադրելու։

Արևելեան-Բուլգարիի շփոթութիւններն աւելի ծանր են. կը հաստատուի թէ մօտաւոր հաւանականութեանց համար Ռուս սպայք դարձեալ Պուլգարիա կը վերադառնան. ասոնց թուոյն վրայ երկու հարիւր յիսուն հոգի ևս աւելցեր է։ Սոֆիայի Զայն Պուլգարիոյ անուն լրագիրը կըսէ թէ պատերազմէն անմիջապէս յետոյ Ռուս սպայներ գործածուած էին ազգային զօրքը կազմակերպելու համար, այս սպայներուն մեծ մասն յետոյ իրենց երկիրը դարձան, բայց ըստ որում Եւրոպա Պուլգարիոյ խաղաղութեան կը բաղձայ, և այն ալ ազգային զօրայ միջոցաւ կրնայ պահպանուիլ, ընդ հուպ ճանչուեցաւ թէ Ռուս սպաներն ետ դրկելը սխալ մ'է, և թէ նոցա ներկայութեան պէտք կայ տակաւին զինուորական կազմակերպութիւնը կատարելագործելու համար։ Հեռագրաբար հարիւր յիսունի չափ տասնապետք և յիսնապետք նորէն բերուած են Պուլգարները կրթելու համար։

Կրսուի նաև թէ Ալեքսանդր իշխանն յայտնագործեց կը քաջալերէ Պուլգարաց միացումն Արևելեան-Բումելիի հետ, յայտարարելով թէ ժողովրդական բաղձանքը չկրնար արգելուլ։ Ամեն բան կը ցուցնէ ուրեմն, որ Պուլգարիոյ մէջ շարժում մը կայ. սակայն Բ. Դուռն անիրաւ չէ. Ադրիանուպոլսոյ Օսմանեան բանակին պատրաստ դանուելու հրաման տրուած է. նոյն դաւառին մէջ կամաւոր զինուորագրութիւն մը մը բացուելով, առաջին երկու աւուրց մէջ հազար չորս հարիւր հոգի ներկայացեր են. այս բանակն այժմ քսան և մէկ հազար հետեւակազօրէ կը բաղկանայ եղեր, երեք դունդ հեծելազօրք և երեսուն և հինգ թնդանօթով։ Օսմանեան զօրքը կը բակի վարժ է, և կրնայ անշուշտ Պուլգարաց նորակազմ ազգային զօրքը վանելով Պալքանները գրաւել։ Դեպքերը կը պատրաստուին, թերևս քիչ ժամանակէն կարևոր իրողութիւններ պատահին։ Օսմանեան դիւանագէտք Պերլինի մէջ կը յայտարարեն եղեր թէ Օսմանցիք Եւրոպական Թուրքիոյ դաւառներն իրենց սրտովն առած են, ուստի մեծ սուրը կրնայ վանել դիրենք։ Եւրոպիոյ ծայրայեղ պահանջումները կրնան ծայրայեղ որոշմանց պատճառ տալ, թեպետ և Անգղիական կարևոր թերթ մը կ'աղաչարէ թէ ամեն անգամ որ Եւրոպա Արևելեայ մէջ գործնական միջամտութիւն ըրած է, Օսմանեան երկրէն մաս մը պակսեցուցած է։ Պէտք է յարել սակայն թէ Օսմանեան կառավարութիւնը միշտ պատրաստ է դիւանագիտութեամբ կամ զինու զօրութեամբ իւր հողը պաշտպանել։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ

Զ.*

Հայաստանի Հայ դիւղացւոյ տնտեսական վիճակին վրայ մեր քննութիւնները շարունակելով, կը տեսնենք թէ միայն դրամը չէ որ կը պակսի անոնց, հող ալ կը պակսի։ Հայաստանի Հայ դիւղացիք ո՛չ միայն դրամատէր չեն, այլ հողատէր ալ չեն։ Դրամի վրայ խօսելով լոկ առևտրական կամ նիւթական դաղափար մը կ'ունենանք. բայց հողին նշանակութիւնն աւելի բարձր է։ Երկրի մէջ, քաղաքացի բնակիչները չեն որ նոյն երկրին բուն բնակիչները կը համարուին, այլ դիւղօրեայ բնակիչները։ Եւ այս շատ պարզ է. զի ամեն երկրի օտարազգիք գալով առևտրոյ համար քաղաքներու մէջ հաստատուած կրնան լինիլ. բայց երկրին բուն բնակիչները՝ միայն դիւղօրեայ մէջ ընդարձակապէս ներկայացեալ կը լինին։ Ասոր համար է որ թէև Ասիական Թուրքիոյ քաղաքաց մէջ շատ քիչ Քուրդ կը բնակի, սակայն երկիրներուն մէկ կարևոր մասը Քրդաստան անուամբ կը ճանչուի այժմ։ Թէ և, օրինակի ազատաբար, Տիարպէքիրի և Մուսուլի նահանգաց այլ և այլ քաղաքներուն մէջ քանի մը հարիւրէ աւելի Քուրդ չընակիր, այդ քաղաքները չրջապատող ընդարձակ դաշտերայք՝ ի վաղուց անտի դիւաւորապէս Քուրդ դիւղացւոյ ձեռք լինելով, Քուրդերն այդ նահանգաց բուն բնակիչները կը համարուին, և երբ անուն մը տալ ուզուի, Քրդաստան անունն ուրիշ ամեն անուններ նախապատիւ կը համարուի։ Հայաստանի համար ալ այսպէս է։ Եթէ Հայաստանը կարին քաղաքէն դատել հարկ լինի, Սեբաստիա Կեսարիա և Ամասիա քաղաքները կարինէն աւելի Հայ բնակիչ ունին. բայց երկիր մ'իւր անունն և իւր ոյժը դիւղացիներէն կ'առնու, և եթէ Հայոց հին հայրենիքը տակաւին իրենց անուամբ կը յորջորջուի, պատճառն այն է որ այդ երկրին վրայ, ուրիշ ամեն տեղերէ աւելի, Հայ դիւղացւոյ մեծ բազմութիւն կը տեսնուի։

Արդ, ինչ կարևորութիւն որ ունին երկրի մը դիւղացիք, նոյն կարևորութիւնն ունի այդ դիւղացւոյ հողատիրութիւնը։ Հողատիրութիւնն է որ կ'ապրեցնէ, կը պահպանէ և կը զարգացնէ դիւղացիութիւնը։ Հողատէր դիւղացիներն են միայն որ համեմատաբար աւելի հանդիստ և անհամեմատաբար աւելի ազատ կը լինին, և որ որ հանդստութիւն և ազատութիւն կան, անդ, և մի միայն անդ, կարելի է դանել կամ հընարել զարգացում, բարգաւաճում և ամեն տեսակ բարոյական և նիւթական յառաջդիմութիւն։ Դիւղացւոյ մը համար հողատիրութեան զգացումն իրապէս հզօր է. զի նախ՝ իրրև իրեն սեպհական կտրուածի մը տէր, նա աւելի աշխատասէր կը լինի, զի զգալով թէ արտադրելիքը իրեն համար է և ոչ թէ ուրիշ տիրոջ մը, և հարստութեան զգացումը մարդուս բնական լինելով, նա կ'աշխատի միշտ աւելի արտադրել. արտօրայք յայնժամ աւելի խոր կը հերկուին, սերմերուն աւելի հոգ կը տարուի, և հունձքերն աւելի խնամով կ'ամբարուին։ Այս պատճառաւ է տխուտսիկ որ հողատէր դիւղացիք միշտ աւելի շատ և աւելի լաւ կ'աշխատին քան ուրիշ հողերուն վրայ աշխատող դիւղացիք. այս է նաև անտեսագիտաց «դիւթիչ ցօրութիւն սեպհականութեան» անուանած երևոյթը։ Միևնոյն ճշմարտութեան ազդեցութեամբն է որ, ուր որ Հայ դիւղացիք, թէև հողատէր, պարտաւորեալ են իրենց հունձքին բաժին հանել շատ մը Քուրդ աղէյներու կամ ուրիշ բռնակալներու, անդ հնձաց քանակութիւնը քիչ կը լինի. զի խեղճ դիւղացին, զգալով որ թէև հողատէր՝ եւ ստորուն տարադրութիւնէն քիչ բան իւր ձեռք պիտի մնայ, չքաջալերուիր շատ աշխատելու։ Անապահովութիւն կեցած տեղերն ալ նոյն պատճառաւ աշխատութիւնը չքաջալերուիր։ Հողատիրութեան զգացումն ամենաշատ է, և եթէ տեղ տեղ իւր կատարեալ արդիւնքը չարտադրեր, պատճառն այն է որ այդ տեղերն հակառակ ուղղութեամբ ընթացող յուսի զօրութիւնք կան որք ազդեցք կը լինին։

Երկրորդ, հողատէր դիւղացին աւելի հարուստ կը լինի, և այս բնական է, զի եթէ մի և նոյն դաւառի մէջ և նոյն կլիմայի, կամ աւելի ճիշդ խօսելով, քաղաքական նոյն դրութեան ներքև բնակող երկու դիւղացիներ նկատեմք, հողատէր դիւղացին պիտի վաստակի իրրև արտին տէրն և իրրև բանւոր միանդամայն, մինչդեռ ուրիշի արտին վրայ աշխատող դիւղացին իրրև բանւոր և եթէ պիտի վաստակի։ Երրորդ առաւելութիւն մը սա է որ հողատէր դիւղացին աւելի անկախ կը լինի, զի աշխատած հոգն իւր սեպհականը լինելով, գործածութեան աւելի ազատութիւն կը վայելէ, որչափ որ այդ ազատութիւնը կիրառութիւն ունի Հայաստանի դաւառաց մէջ։

Այս տեսական հակիրճ խորհրդածութիւնք ըստ բաւականին երևան կը հանեն Հայաստանի մէջ Հայ դիւղացւոյ հողատիրութեան նիւթական և բարոյական զանազան օգուտները, զորս՝ մանաւանդ ներկայ պարագայից մէջ՝ ոչ մի Հայ չը կրնար չճանչել։ Կը մնայ գործնականը տեսականին վրայ չափել, և քննել թէ մինչև ո՞ր աստիճան Հայերն հողատէր են իրենց հայրենի երկրին վրայ։

Պէ՞տք է հայկական պանդխտութեանց և դաղթականութեանց պատմութիւնն ընել ցուցնելու համար թէ Հայք Հայաստանի մէջ շատ մեծ թէ Հայք հողեր կորուսած են, իրողութիւն մը, որ ինքնին Հայոց վշտատակար լինելի պատ, կրկնապէս վշտատակար եղած է այս բացայայտ պատճառաւ թէ այդ հողերն յետոյ ուրիշ Հայոց ձեռք չեկին անցնիր, այլ ճիշդ այն տարերաց սեփականութիւն կը լինէին, որոց դէմ գլխաւորապէս ուղղեալ են Հայոց այժմեան գանգատները։ Ցերսիսի պատմութիւնը քիչ մ'աւելի չկրկնի է, բայց ամեն ոք գիտէ թէ՝ Մեծ-Հայոց միւս կողմերը, մանաւանդ Տարօնոյ, Բաղրեւանդայ և Վասպուրականի դաւառները բնակող Քրդաց մեծագոյն մասն ահա այս կերպիւ հաստատուած են Հայաստանի հողուն վրայ։ Ամեն արտ, որ Հայու ձեռքէն կ'ելնէր, կրկնապէս ՇՇտսի տղբիւր կը լինէր. նախ՝ այնու թէ Հայու ձեռքէն կ'ելնէր, և երկրորդ՝ զի գլխաւորապէս Քուրդի մը ձեռք կ'անցնէր։ Եթէ մեր հին պատմութիւնն ուրիւնարբութեանց կործանիչ արշաւանաց նկարագրութեամբք լի է, ո՞չ ապաքէն մեր նոր պատմութիւնն ալ նոյնքան ողբաստեղծ դաղթականութեանց և պանդխտութեանց գոյժերով արտաւորեալ է, ապեստարեր իրողութիւնք, յիրաւի, որոց բոլոր ծանրութիւնն ո՛չ միայն դաղթականք և պանդուխտք, այլ համայն ազգը չատոնց զգացած է արդէն . . . ։

Հարկ չկայ ուրեմն այս արիւնոտ էջերը վերստին յիշեցնել մեր ընթերցողաց. բայց սխրութեամբ կը դիտեմք թէ անցեալին փորձառութիւնն օգուտ չէ ըրած մեր Հայաստանցի ազգայնոց, և թէ նոքա առջի անտարբերութիւնը կամ անկարողութիւնը կը ցուցնեն իրենց հողային սեփականութիւնը պաշտպանելու կարևոր գործին մէջ։

Այսպէս, բազմաթիւ դիւղացիք, ազգատութենէ և թշուառութենէ և կամ ազգատութենէ մղուելով, որոց ամեն մին բաւական է անպտղաբեր ընել իրենց հողերը, չնչին դներով կը ծախեն շատ անշարժ կալուածներ, որ թերևս դարերէ 'ի մեր ստացուածքն եղած էին այն Հայ ընտանեաց, որոց վերջին ներկայացուցիչներն եղած են իրենք։

Այս դժբաղդութիւնն, որ ճշգիւ չդիտեմք Քրիստոսի թուականին քանիերորդ տարին սկսած էր, կը շարունակէր մինչև ասկէ երեք չորս շաբաթ առաջ. զի վերջին թղթակցերով Մուշէն մեզ դրուած նամակներ կը ծանուցանեն թէ Մշոյ դաշտը բնակեալ բազմաթիւ Հայ դիւղացիք այլ և այլ պատճառաց համար իրենց հողերն ամենաչնչին դներով կը վաճառեն, և ընդհանրապէս այդ հողերը Քրդաց և Թրքաց ձեռք կ'անցնին։

Մի ուրիշ անկանոնութիւն որ նոյնքան ծանր հետևանքներ ունեցած է, ուղղակի վարչական անհոգութեանց արդիւնք է։ Բղնի, Դերջանի, Զարսանճադի, Խիզանի և Վանայ դաւառաց այլ և այլ կողմերն այլ և այլ ժամանակներ Քուրդ պէյեր կամ յայտնի բռնութեամբ և կամ Խոֆ- կոչուած մեքենայի յոռի գործածութեամբ Հայոց հողերուն տիրանալով, այդ հողերուն բուն տէրերն ստրուկ ըրած են իրենց։ Այս պատմական իրողութիւնն այնքան ստոյգ է որ Մահմուտ-Նէսիմ փաշայի Մեծ-Եպարքոսութեան վերջին օրերը խառն յանձնախումբ մը կազմուած էր այս պատճառաւ Հայ դիւղացւոյ ըրած իրաւացի բողոքներն ի նկատ առնելով զարժանը անօրինելու համար։ Բայց յետոյ ծագած տագնապներն այս օգտակար յանձնախմբին աշխատութեանց արդիւնք եղան։ Ինչ և իցէ, իրողութիւնը սա է այժմ որ, Հայաստանի հողին վրայ, հազարաւոր Հայ դիւղացիք, այլ և այլ պատճառներով իրենց հողային սեփականութիւնները կորուսած, և այլազգի հողատէրներու բանւորներ կամ դործաւորներ եղած են, և ստիպուած են, օրինաւոր կառավարութենէ մը դատ, բազմաթիւ ազօրէն Պէյեր, Աղաներ և Էֆ Ադասիներ ճանչել, անոնց ծառայել իրենց կարուածներով, իրենց քրտամբք, իրենց ընտանեօք, և մինչև անդամ, տուրք վճարել անոնց։

Ընթերցողաց կը թողուի իրենց հասկցած կերպիւ դնահատել այս ծանր վիճակն, և կը յանձնարարեմք իրենց զգաստութիւն՝ եթէ կրնան, այսպիսի վիճակի մ'արդիւնք եղող բարոյական և նիւթական ողբալի անպատեհութիւններէն։

Եթէ երբեք Հայաստանի Հայ ժողովրդեան տնտեսական վիճակը կ'զբաղեցնէ զմեզ, կամ, զգալով որ մեր ազգայ յառաջդիմութեան հետ սերտիւ կապակցութիւն ունի այս խնդիրն, եթէ երբեք պիտի ընդարձակ առով, տարակոյս չկայ թէ դարման տարուելու դժբաղդութեանց մին ալ Հայաստանի Հայոց հողատիրական դրութիւնն է, այնպէս որ, մէկ կողմէն Հայ դիւղացւոյ հող ծախելն արդիւնաւորելով՝ անոնց թշուառութեան առաջքն առնուի, և՝ որչափ որ հնար է՝ անոնց կորուսած սեփականութիւնները իրենց վերադարձուին, և միւս կողմէն, Հայաստանի դաւառաց մէջ Հայոց հողատիրութիւնը քաջալերի, ընդարձակի և զօրանայ։

Այս տեսակետով, անօգուտ չեմք համարիր մեր ընթերցողաց յիշեցնել այն առաջարկները, զորս ուրիշ ամիս առաջ Մասիսի էջերուն մէջ ներկայացած էինք, երբ այն ժամանակէն կը փորձէինք նոցա ուշն հրաւիրել ներկայ խնդրոյն վրայ։ Մեք յայնժամ կառաջարկէինք, դիտաւորապէս.

1. — Թէ, իբրև ընդհանուր կանոն, պէտք չէ որ Հայաստանի Հայք իրենց հողերն օտարաց վաճառեն կամ ուրիշ որ և է կերպիւ ձեռքէ հանեն։

2. — Թէ, իբրև ընդհանուր կանոն, պէտք է որ Բղնի, Զարսանճադի, Մշոյ և այլ տեղերու ազգայինք իրենց հողային դատերուն և ըստքներուն վրայ պնդեն։

3. — Թէ պէտք է որ Պատրիարքարանն և դաւառաց առաջնորդք ամենայն զօրութեամբ և ազդուութեամբ պաշտպանեն Հայաստանի Հայոց հողային դատերն։

4. — Թէ պէտք է որ Հայաստանի մէջ Հայոց հողատիրութիւնը քաջալերուի և ընդարձակուի՝ այլ և այլ միջոցներով, որոց գլխաւորները կըրնան լինիլ.

Ա. — Հայաստանի Հայ ժողովրդեան պանդխտութեան արգելումն.

Բ. — Փոխատուութեան և խընայութեան տնտուկներու հաստատութիւնն 'ի Հայաստան.

Գ. — Հայաստանի մէջ Հայ դրամատերաց հողային առուտուր բանալը.

Դ. — Երկրագործական ուսմանց դարդացումն Հայաստանի մէջ։

Ասկից զատ, մի և նոյն նպատակաւ կ'առաջարկէինք նաև.

5. — Թէ պէտք է որ Հայաստանի վանօրէից բաղմաթիւ կալուածներուն պահպանութեան և օգտաւորման մասնաւոր խնամք տարուի.

6. — Թէ՝ վերջապէս՝ պէտք է ձեռնհաս անձերէ յանձնախումբ մը կազմուի՝ տակաւ առ տակաւ ազգին նիւթական շահուց հսկելու համար՝ պաշտօն ունենալով գլխաւորապէս.

Ա. — Պանդխտութիւնն արգիլելու համար ամեն բարոյական և նիւթական միջոց 'ի գործ դնել.

Բ. — Հայաստանի Հայոց հողային դատերը մոլեռանդ կամ կաշառակուլ պաշտօնատարաց դէմ՝ ազդուապէս պաշտպանելու համար փաստաբաններ դրկել, և ուրիշ ամեն միջոցներով օգնել այն Հայ դիւղացւոյ, որք հողային դատեր ունին և չեն կրնար արդարութիւն ձեռք բերել.

Գ. — Ազգիս սեղանաւորները, վաճառականներն և դրամատէրերը քաջալերել իրենց դրամագլխին դո՛նէ մէկ մասն Հայաստանի մէջ գործածելու՝ այնպիսի ձեռնարկութեանց համար, որոցմէ նախ իրենք պիտի օգտին։

Դ. — Հայաստանի մէջ ծախու հողերը դնել Ազգային կալուածք անուամբ, և, վանօրէից կալուածներուն պէս, զանոնք ևս գործածել թէ՝ իրբև տիպար ագարակ, թէ՝ Հայ դիւղացւոյ վարձու տալով և թէ՝ տակաւին ուրիշ եղանակներով.

Ե. — Երկրագործական ուսումնները մանաւանդ Հայաստանի մէջ

---

*Շարունակութիւն Մասիսի մայիս 20, յունիս 4, յունիս 11, յունիս 26 և յունիս 27 թիւերէն։

քաջալերելու և տարածելու համար ամենէն դործնական և դիւրին միջոցները գտնել և դործադրել։

Զ. — Վերջապէս, ընդհանուր ազդէն, կամ դո՛նէ կարող դասերէն տարեկան թերթև տուրք մ՚առնուլ՝ ազդին նիւթական շահերն այս և ուրիշ միջոցներով պահպանելու համար։

Ահա կարդ մը դաղափարներ և առաջարկներ, իրենց տարբերական վիճակին մէջ ներկայացեալ, որք նոյնքան նիւթեր պիտի լինին մեղ աւելի ընդարձակօրէն խօսելու այս անտեսական խնդրոյ վրայ, որք կենսական կարեւորութիւն ունին մեր ազդին ապագային համար։

Բ.

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

Մեր էնական Հարդարարուեսոր Ժամացոյց

Ամերիկայի մեքենագէտ մը, Մը-թը Ֆելիքս Միքը, Տէթրոյիթ քաղաքէն, ճարտարարուեստ ժամացոյց մը շիներ է, որը «Ամերիկեան ազդային ատենագրական» ժամացոյց անուանած է և այս օրերս՝ ի ցոյց հասարակաց դրած է՝ Թոմլինսի Հալլ։ Այն ժամացոյցը, որ 18 տաք բարձրութիւն, եօթն տաք լայնութիւն և խորութիւն ունի և 4000 լիպրա կը կշռէ, բացի տեղական ժամէն, միևնոյն տաեն աշխարհի 13 գլխաւոր այլ և այլ քաղաքաց ժամերն ալ կը ցուցնէ,՝ի մասնաւորի Ուաշինկթընի, Սան Ֆրանչիսքոյի, Մէքսիքոյի, Փէքինի, Գահիրէի, Պոլսոյ, Բեռլինի, Լոնդրայի, Պէռլինի և Ֆարիզու ճիշդ ժամերը։ 200 տարուան շրջան ունեցող մեր-բակաց եղանակային և տարեկան շարժումները կը ցուցնէ, նահանջ տարիներն՝ ի միասին։ Ամեն անդամ ժամը զարնուելուն, նուագ մը կ՚սկսի ներսի կողմն։ Ուաշինկթոն, որ ամերիկեան մը ներքև բաղմած է, տաք կ՚երթէ՝ Ամերիկայի անկախութեան յայտարարութիւնը աջ ձեռքը բռնած։ Զարդարուն զդեստաւորեալ ծառայ մը անոր աջ կողմը դանուած դուռ մը կը բանայ, ուստից Ուաշինկթոնէն զինի մինչև ցայսօր եկած Միացեալ Նահանգաց նախագահք հեռագիրներ դուրս երթալով կուդան Հօր Հայրենեաց առջևէն ողջունելով կ՚անցնին, յետոյ միւս կողմը դանուած դուռնէ մը ներս մտնելով, զոր նրմանապէս զդեստաւորեալ ծառայ մը ամեն անդամ կը բանայ և կը փակէ, անհրաժեշտ կերպով։

Բոլոր նախագահաց կերպարանքը, որոց ամենէն վերջը կուդայ նաև արդի նախագահ Պ. Հէյս, ամենաճիշդ կերպիս կը նմանին իրականին։ Ասոնց անցնելէն վերջը Ուաշինկթոն դարձեալ կը նստի։ Ժամերը զարնուն է մահը, երբ քառորդները մարդ մը, կէս ժամերը երիտասարդ մը և քառորդները ոտայ մը։ Գոսթոնի Սաուրթ եկեղեցին 45000 տոլար առաջարկած է այս հետաքրքրական ժամացոյցը դնելու համար բայց, Ֆէտրը 50,000 տոլարէն վար տալ չանձն չեն առած։ (իրը 300,000 ֆրանք։)

Լ+ (Սիւպլիմ · Միւրէ.քքէպ պաղեղ)։

Նոր Երկրին (Յ.Մերիկա) ընդծովեայ աւազակայանները կ՚երևայ թէ Լոք կամ Սիպէ ըսուած ծովային կախարանից գլխաւոր բնակավայրն են։ Իրաւ է որ այս կենդանիս գրեթէ ամեն ծովերու մէջ կը դտնուի, բայց ոչ ուրեք բնաւ այնքան ահագին խաչորութիւն չունենար։ Վերջին տասներեսն տասնամէ հատ մը տեսնուեր է ծովեզերքը, ուր մակընթացութեան և ասատիկ հովի մը զօրութեամբ ինկած էր ցամաքը, և տակուին ողջ բլալով յուսահատ ճիգեր կ՚ընէր գինքն ազատելու համար։ Իր կնճռոտ գլէն արձակած ջրմէջ երեսուն տաք երկայնութեամբ և խիստ խոշոր տակս մը բացաւ։ Երբ ջուրը բաղրոտին քաշուեցան, մեռաւ։ Իր թևերը 13 տաք երկայն և մարդոյ մը գլուխքներէն շատ աւելի հատ էին։ Իսկ ղլխոյն բարակ թելերն 33 տաք երկայնութիւն ունէին։

Բայց տասը կրկին մեծութեամբ էր Լոք մ՚ալ բռնուած կայ հեռաւեալ պարագայից մէջ։ Զինորս մը և երկու հոգի նաւակ մը նըստած էին։ Ծովափին մօտ մեծ տաքատոր մարմին մը տեսան, և ենթադրելով թէ նաւակածեալ նաւու մը մնացորդք էին, թիավարելով մօտեցան անոր։ Բայց ո՛րքան մեծ եղաւ սոսկումնին երբ անհուն և անճոռնի կենդանեի մը առջև դտան ինքզինքնին, որ Ափսէի նման փայլուն խոշոր աչքեր ունէր և տասատիկ ձանք կ՚ընէր փոխելու։ Զորս կողմը կենդանւոյն ահագին պոչին թևերուն շարժմունքէն ջուրը կուռար և կը փրփրար։

Կենդանին ծովեզերքին տակի խարակիներուն վրայ խրած էր։ Գլխուն եռաւի կողմը դտնուած տեսակ մը ճաղատէն ահագին քանակութեամբ ջուր կը ժայթքէր։ Մերթ ընդ մերթ այս ջուրը թանաքի նման սեւագոյն կերպար։ Զինորսք տեսնելով որ կենդանին լաւ մը խրած է և երկիւղ չկրնար ըլլալ, սայրատուր ակիշներնին նետեցին վրան։ Ակիշներուն միւս ծայրն հատ պարանի մը անցունելով ծովեզերք բերին և ծառի մը բունին կապեցին։

Լոքը տակալի շարժումներ և ցնցումներ ըրաւ ինքզինքը ազատելու համար ճանկերէն, և վերջապէս ծովուն տեղատաւութեամբը չոր մնալով մնաց։ Աշխարհիս մէջ մինչև հիմա տեսնուած ամենէն Վիթխարի Լոքն էր այս։ 20 տանաչափ երկայնութիւն ունէր գլխէն մինչև պոչին ծայրը։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԴՊՐՈՑԱՍԻՐԱՑ–ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Կ. Պոլիս 3 Յուլիս 1880

. . . Խմբագրատեղ։

Դպրոցասիրաց–Արևելեան ընկերութեան կեդր. Ժողովը իր 3 փետրուարի նիստին մէջ՝ ինկատ առնելով Արարատեան և Կիլիկեան ընկերութեանց միացման խնդիրն, և նկատելով որ Արարատեան ընկերութիւնը իր 20 յունուարի նիստին մէջ միութեան սկզբունքը քննարկելով հանդերձ լիազօրյանձնախումբ մը կազմած էր միութեան արդելքը եղող դժուարութիւններն հարթելու համար և հայսրդած էր այն որոշումն պաշտօնապէս երիս ընկերութեանց, միութեան խնդիրն համաձայն հաւանութեամբ քննարկեց և ընտրեց լիազօր յանձնաժողով մը պաշտօն տալով նմա բանակցել Կիլիկեան և Արարատեան ընկերութեանց լիազօր յանձնաժողովներու հետ և միութեան դործը լրացնել վերջնականապէս։

Դպրոցասիրաց–Արևելեան ընկերութեան լիազօր յանձնաժողովն ըստ ամենայնի իր պաշտօնն կատարելով երից ընկերութեանց միջև կնքեալ պայմանագրութեան չորրորդ յօդուածոյն արտաքսութեան համեմատ ներկայացոյց Դպրոցասիրաց—Արևելեան ընկերութեան 40 պատուիրակներն, որք մանչս 18ին Կիլիկեան և Արարատեան ընկերութեանց լիազօր յանձնաժողովոյ կողմանէ ընտրեալ 80 պատուիրակաց հետ միասնաբար ընտրեցին Միացեալ ընկերութեան Կեդրոնական ժողովոյ 72 անդամներն։

Միացեալ ընկերութեանց դիւանը իր յունիս 21 ամսաթիւ նամակաւ պաշտօնապէս մեզ հայտնեցաւ թէ Միացեալ ընկերութեանց Կեդր. ժողովը յունիս 16ին իր առաջին նիստը ընելով «Միացեալ ընկերութիւնք Հայոց» (Արարատեան–Դպրոցասիրաց Արևելեան և Կիլիկեան) անուն ստանձնած է, և թէ, ըստ կանոնի, իր պաշտօնական մարմիններն ընտրած է, որով ընկերութիւնն իր օրինաւոր կազմակերպութիւնը ստացած է։ Հետևաբար Դպրոցասիրաց–Արևելեան ընկերութիւնը իր դործոց շարունակող ճանչնալով զՄիացեալ ընկերութիւն Հայոց, նոյն կը յանձնէ իր բոլոր դործակցութիւնները, պաշտօնապէս ծանուցանելով միանդամայն Մեծարգոյ Աղդայնոց թէ թուականէս սկսեալ Դպրոցասիրաց–Արևելեան ընկերութիւնը իր դոյութիւնէն դադրած է։

Դիտ. ան կեդր. ժողովոյ Դպրոցասիրաց–Արևելեան ընկերութեան։

Ատենադպիր Ատենապետ
Գ. Թոփ–ոլեան Յովհ. Թորոսեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՎԵԼՈՅ ԹՆԱՄՈՂ, ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՈՅ

Գ. ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

(Շար. և վերջ Տես թիւ. 2664)

Յանձնաժողովոյս ուշադրութեան մի կէտն իսկ դիւրահաս կարելի մշակութիւնն եղած է, որոյ համար վասն Վանայ աշխարհին ամենաքան յատուկ տնօրինութիւններ ըրած և այսօր իր պատուիրած կարելի չափոյն կէտն ի Վան մուծանել և սերմանել տալ յաջողած է, և այս միջոցիս մէջ թէ և յարքանի դանձէն Վանայ ձկնորսութիւնն վարձելու և սորա հասոյթն անխորտակ ամենայն ազդի սովելոյ յատկացուցանելու ամենայն հնար խորհած է, այլ ձկանցն հաւկատակ ոչ յաջողել կելից յոյսամ ձեռնարկութեան պատահած է։

Սակայն ոչ ատտ կը յանդին Յանձնաժողովոյս Ջանք։

Նուանդեամբ ատանձնած իր պաշտօնին ամենակարեւոր և բարդագոյն մասն յամառան ճանաչելով, անխախտ ի հաստատ իր ի բարեգործութիւն, անդրդիր քան զներկայ կարողութիւն իր գանձան, հրաման ատացման ատատ է արմատեաց և հողագործական անասնոց՝ որոց երիս հարիւր զոյգն արդէն գընուած են, որք պիտի բաժանին համեմատ վիճակագրական ծանօթութեանց, զորս ի վերջ իր պաշտօնին համեմատական ձեւով ի յետին իր տեղեկագրի պիտի հրատարակէ։

Ահա այս են առ օրմ՚ Կեդր. Յանձնաժողովոյս աշխատութիւնք։

Յանդատարատից կարմեալ և տատիճանաբար ահագնութեանն՝ սովոյ ծանօթացեալ, ամապարանոք, միանդամայն երիւղածութեամբ, բարեգործութեան հրաւէր կարդալու պարտաւորեալ Յանձնաժողովս առաւել յոյս ի սովեալս ներշնչած է, քան թէ պիտոյին բաւած։

Արմեքք, դարման ներկայութեան և զոչաքաղաց խանջեալ համբերութեան չնորհիւ, թէ և թեմեւ ինչ ի կողմանս կողմանս Հայաստանեայց արձանացած են, տակայն ընդհանրապէս թանկագին և ի տեղիս տեղիս Պայպիրի Այաչկերտի և Վանայ, ձիրդ բառին իմաստով, անդին անդամ են, զի այս աշխարհայ մէջ զոչաքաղաց անողորմութեան ամբարք անդամ դատարկացեալ են։

Սակ ի մէջ սովոյ այսօր զՀայաստան կը պաշարէ, զի այս տարեւանդի Տաճկական մասին նման Պատական և Պարսկական տահմանք իսկ սովեալ են, այնպէս որ զարմանս տեղափոխելու և զուգակշռելու կատարեալ կարողութիւն ենթադրելով անդամ, չէ կարելի զՀայաստան, ոչ իր բերքով չափաւորապէս, ոչ Միջագետաց հանձով իմաստնարար կերակրել, առանց ծովափնեայ աշխարհայ ամբարայն օգնութեան, որոյ չարժում տալ դործ է միայն ատաղին դրամական կարողութեան. այլ՝ ուր այս կարողութիւն, հանդերձ իր ապահովութեամբ։

Խոտակերութիւն՝ Հայաստանեայց սովեալ աշխարհայ այսօրեայ սենդակաութեան դլխաւոր ձեւն է։ Կերակուր խատ թէ և չէ արդարեւ մահաբեր, այլ չափազանցեալ, ինքնին հրապուրիչ է հիւանդութեանց, որք, արդէն ճարակեալ, որք արդէն անկիսութեան, դիշակերութեան, չար սենդեան ժանտ ծնունդք, անդերեզման մնացեալ դիականց գարշահոտութեան և սովելոյս ազկարացեալ կազմութեանն պատճառաւ կրկին և կրկին պիտի տատկանան յամարան, ընդով այն հիւանդանոցն՝ այն որբանոցն՝ զորս Յանձնաժողովս այսօր բանալ պարտաւորած է ի Վան։

Ապագային դալով կը փութամք ծանուցանել, թէ ի բաց հանեալ Հայաստանեայց սովեալ դաւառաց անմիտ մնացեալ անբաւ դաշտերն, ներկայ սովոյ պատճառանացն ընական հետեւութեամբ, Հայաստանեայց ամենայն դաւառաց աշնանային ցանք, միջին հաշուով, չափաւոր քանակութեամբ եղած են։

Թէև յերեսաց դանուեալ անձրեւայ, արդ դաշտաք մշակութեան ատատ և անդ կը մոպին, այլ չէ մեղ ներելի՝ ի մասնական երևոյթս այս վատահանալ, զի ոչ սոր կարէ այժմէն մշակութեան յաջող ելից վերայ զմեզ ապահովել, ոչ սոր կարէ՝ ի ժամ հնձոյ և քաղոյ, արդէն խուսափարար ծայլ քաղցելոց խաղաղակեաց վարքն մեզ երաշխաւորել, որով հարկ է մեզ միշտ յառաջութեան ապադայ հնձոյ անդամ, ամենայն հեռատեսութեամբ դործել, զի յաջխարհիս՝ որչափ սալ կայ դբրամական, սակն հայի պայմանատիպ եղեալ, յոգաւոր վաշխառու դատուն միշտ կարէ յարատևել։

Հեռատեսութեան ատանդեալ կարեւոր խնդրոյս մին է նաև, Հայաստանի սովեալ դաւառացն անասնոց ցաւալի վիճակն։

Արդ առհասարակ այս աշխարհայ մէջ անասունք յերեսնէ սկսեալ՝ մինչև ցինոսուն և եօթն հարիւրին համեմատութեամբ պակասեալ են, և մնացելոց բազումք տկար կամ ախտաւորեալ են, ՝ի մեծ յուսահատութիւն հողագործին, որ մի քանի տարի վերջ, ՝ի դուռն հնձոյ չունենալով անդամ դարման գալար խոտ, գուցէ թերահաս իր հնձանն անանել պիտի հարկադրի, այնպիսի ժամանակ՝ ուր հողագործն, պէտք է որ իր ամենայն կարողութեամբ զինեալ, ոչ միայն իր աշխատութեան պտուղն ամբողջ քաղէ, այլ պահպանէ, պաշտպանէ և՝ կրկին սերմանէ։

Հնձոյ եղանակի դեռ երեք երկայն ամիսներ կան, այժմէն Հայաստանեայց սովեալ դաւառաց ամբարք դատարկացեալ են։ Ոչ սովորական ատատ հայ կայ իբրև սնունդ, ոչ մաքուր հայ կայ իբրև դեղ, ՝ի Պայազիտ և ՅԱլաշկերտ ոչ ալ կայ կենդանութեան պայման, ոչ ըստ անբաւ պիտոյից աշխարհին անասունք կան հողագործին օգնական, և ոչ դրամ կայ ալի և հայի և անասնոց որպէս և աշնանային վարուցանից հարկաւոր եղած սերմանն ատացմանն բաւական։ Քանի դիակ ատտ լերին գըլխին կը ծածկէ, հեղին դիակ անդ սրա ատտրատն կը դրկէ, ծերուն դիակ մերթ տատարին դուռն կը հնչէ, ատտ վարժարան դանիկ, անդ գիւղ մի կէս հողեվարք, մերթ գիւղ մի իր մեկեալ դաշտն անդամ ձգած, ու ցաւեր չակած աշխարհեն կը դաղթէ։

Ահա այս են ցաւք զոր մարդասիրութիւն Յանձնաժողովոյս խնամել հրամայեց։

Աշխատեցաւ, վատատակեցաւ Յանձնաժողովս, որչափ եռանդեամբ իր պարտուց փարեցաւ, այնչափ սոցա անբաւութեան պատկերն յոգի իր մեծացաւ, այլ ուրախ է ասել թէ ընդ խղճի իր պարտաւորութեանց և վստահութիւն իր՝ ի բարեգործութիւն ունեցաւ։

Ուստի յանձնաժողովս, իրաւամբ այն յուսոյ զոր բարեգործութիւն սովեալ դաւառաց ներշնչել հաճեցաւ, կուգայ այսօր երախտագէտ սրտիւ սրբա նոր մի ջերմ հրաւէր կարդալ։

Յոյս մեծ ունի թէ՝ առաքինութիւնք այնքիկ որք՝ ի ճանապարհի իր աշխատութեանց իր զորավիդն եղեն, չըպիտի լքանեն զինքն անոնցմէ՝ ի կէս իր դործոյն, և ոգի զմբութեան սատանեալով յոլորաս Հայաստան աշխարհին, զատարիս առատ նորանոր պարգեւք զմերին պիտի ընա մշակութեան, ի պահպանութիւն Ասիական ընտիր մարդոյ տանն և տեղին։

Ի դիմաց սովելոց խնամոյ Կեդր.

Յանձնաժողովոյ

Ատենադպիր Ատենապետ
Պօղոս Թ. Շաչէան Սեբաստիայ Կիւրեղեան

1880 Յունիս 11/23
Կ. Պոլիս Գաղկեդոն

ԵՐԿԲՈՐԴ ՑՈՒՑԱԿ

Մեծ. բաժանորդաց Մասիսի, որ հաճեցան կանխիկ բաժանորդագրութեամբ նպաստակ լրագրոյս համար արագ ատիպ մամուլ մը հայթայթելու պիտոյից։

Գեր. Խորէն Եպիսկոպոս Վ. Արմաչու. Միացեալ Կրթական ընկերութիւնք Հայոց.

Ագնուափայլ Մաքրուհի տիկին Գարամանեան.

Մեծ. Դրիգոր էֆէնտի Ներսէսեան.
» Մանուկ » Ապանեան
» Սարգիս » Մանուկեան
» Մանուկ » Մանուկեան
» Յակոբ » Նէկեան
» Ճանիկ » Սէֆէրեան
» Կոպեա. » Հաղարեան
» Գէորգ » Թոփալեան
» Կիւղէլ » Հաճեան
» Եղիա » Շահնազարեան
» Տիդրան » Եուսուֆեան
» Տարթար Ց. » Քեսթիրեան
» Տարթար Տ. » Փէշթիմաճեան
» Տարթար Մ. » Գարմայէլեան
» Ալիքսան » Պաղպաշեան
» Սահակ » Գարաեան
» Գասպիկ » Յովակիմեան
» Յովակիմ » Անդրէասեան
» Եղեկիել » Մատմճեան
» Գաբրիել » Լուսինեան (Փարիզ)
» Հասիրճմ. » Լէվեան (Երզնկա)
» Բուրէն » Գրիգորեան
» Համազասպ » Պալարեան (Կարին)
» Յարութիւն » Փասարմաճեան »
» Կարապետ. » Տ. Ազարեան »
» Ազիքսանդր » Տ. Ներսէսեան »
» Գրիգոր » Մոսրեան »

ՍՈՎԵԼՈՅ ԿԵՂՐ. ՑՈՒՑԱԿԱԺՈՂՈՎ. Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՎԵԼՈՅ

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ Ի ԿԻՊՐՈՍ

Մեծ. Տեարք։

	Անդր. ոսկ.	Շիլ.	Բնս.
Վսեմ Սըր Բոլբերթ Պիսլիք			
Ընդհ. Կառավարիչ Կիպրոսի	20		
Աբրահամ Ս. Իւթիւճեան	5		
Յարութիւն Մամճեան	5		
Յովսէփ Եաղճեան	5		
Սմենապատիւ Հայր Սոֆրոնիոս Արքեպիսկոպոս. Կիպրոսի	4		
Սըր Լաշինկթըն Ֆիլիպս	3		
Ճոն Օ'Նիլ	3		
Է. Զ. Գովիլ	3		
Ահմէտ Նէշատ Գասը Կիպրոսի	3		
Փէրմըն Ճ. Ուօքըր	3		
Մկիրճան Մէլիքեան	2	3	
Զ. Գինկ Հարմըն	2		
Մըսթաֆա Ֆուատ	2		
Միխայիլ Զաքարի	2		
Լէֆթընընդ Ուայզլի	2		
Յովսէփ Արևեան	2		
Գօրգ Երամեան	2		
Ն. Գոնոթանթինիսս	2		
Գասպար Ամիրաեան	2		
Միքայէլ Աստուրեան	2		
Յ. Իրլիքճեան	2		
Մէհէմմէտ Իֆֆէթ Սաբրի	1	10	
Հաճի Տերվիշ	1	5	
Գեր. Զաքարիա վարդապետ			
Աւանսնորդ Կիպրոսի	1		
Լէֆթընընթ Փըրսել Ր. Կօրան	1		
Փէրմըն Բէլթիքն	1		
Պրինկ Մէհմըտ Ճոնսան	1		
Սոֆուպաշէ Մէհմէտ Բահիթ	1		
Գէորգ Ս. Ս. Պէյտար	1		
Հիւսէյին Հիւսնի	1		
Հ. Զ. Նիքոլ	1		
Հասան Հիլմի	1		
Ահմէտ Խուրսիտ	1		
Հիւսէյին Աֆա	1		
Տր. Գէրի	1		
» Ճէյն	1		
Ր. Գաղօրնի	1		
Յարութիւն Մէլիքեան	1		
Թաղէոս Մօլտավաքեան	1		
Տ. Ոսկանեան	1		
Գ. Էլեկիւզեան	1		
Տ. Եփրեմեան	1		
Յովհաննէս Փափազեան	1		
Տ. Խրայէլեան	1		
Ն. Վիմարիս	1		
Մինրան Սըվաղլեան	1		
Աղեքսանդր Սարրաֆեան	1		
Սոֆոքլի Լիսանտրոսի	1		
Զ. Է. Գրին	1		
Ա. Մավրոկօրդատօ	1		
Գէորգ Շահինեան	1		
Ֆ. Թոմբա	1		
Թորոս Գաբրիելեան	1		
Գասպար Նշանեան	1		
Սարգիս Բէրկամպրեան	1		
» Բիլիճեան	1		
Ա. Ֆ. Ճ. Լօա	1		
Խ. Սէվերի		15	7 1/2
Եանանքի Զոմարբասի		13	7 1/2
Հ. Լէնկիզ		15	
Պարութիզատ Հաճի Ալի		15	
Տ. Տրաբուլի		12	
Արժանապատիւ Ճ. Սրէնսը		10	
» Խրիսթոֆորս Եկրօմնասիս		10	
Կ. Ցօրա		10	
Է. Ամիքին		10	

Մնացեալն հետեւեալ թուով

ԵՋԴ

Հարգելի երիտասարդ մը որ տարիներէ ի վեր ըրած դատախօսութիւններովը միշտ փոխանակութիւն և հանրաւոր ատացած է, պատրաստ է առնելու մէջ Հայկաբանութեան և բնական դիտութեանց դասեր աւանդել այդելութեամբ։

Ցիշեալ գիտնական դատատուին պէտք ունեցողները պարտին լրագրոյս խմբագիրը—Ցնօրէնին հետ առնչակցիլ։

Les annonces pour la France, l'Angleterre, l'Allemagne, l'Autriche-Hongrie, la Belgique, la Suisse et l'Amérique sont exclusivement reçues par la *Compagnie Générale de Publicité Etrangères G. L. DAUBE et Cie*, à Paris, Londres, Berlin, Vienne, Francfort, Zurich, etc.

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պ. Նորայր Բիւզանդացու այն Գաղղիերէնէ Հայերէն ընդարձակ բառարանին տպագրութիւնն սկսած է և արդէն մինչև ինն երկրորդ թերթն հրատարակուած։ Ան. այժմ կանոնաւոր կերպով չորս թերթ մէկ թերթ կ'ելնէ, քանի մը շաբաթ յետոյ երկու թերթերի ելլել պէտք սկսի։ Նաև օրք բաժանողք չեն գրուած և չեն կրնար մի անգամ մէկ ուրկա տալի վճարել, կրնան թերթատ թերթի գնել, որ 60 փարա է։

Գիտուր որ մեր երանոցն է Ֆրէնկեան գրաքանաւանոցը։ կը գտնուի նոյն տանն Հայ գրաքանաւաց քով։ Աբշակ Լեֆենտիի թղթատանաւանոցն ի Գալաթիա։ Ուրեքան Ասատուրեան Լեֆենտիի Անդ գիտական գրաքանաւանոցն ի Գալաթիա, Հէնտէկ սոգայը։ Աշատարակին տակը, նոյնպէս Պ. վայտի քով, ի մեծ փողոցն Բերայի։

ԽՈՐՀՐԴԱՏԵՍ
ԱՅՍՕՐ ԱՆՃԱՌ

Շնորհալի Ներսէս Հայրապետին այն եկեղեցական ընտիր երգը վայելուչ բացատրութեամբ դրաքառէն արձակ աշխարհաբառի թարգմանած է Յակոբ Եֆէնտի Թագաւորեան։

Կը ծախուի 'ի գին 5 դահեկան Եէնի-գաբուի եկեղեցւոյն բանկալը։

ԵՂԻՇԷ Վ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ԸՆԹԱՑՔ
Ի ԳՐՈՑ ԲԱՐԲԱՌ

Առաջին տարի

Հրատարակեալ ծախիւք Նպաստաւորաց Ընկերութեան Նոր-Գաղի յիսկիւտար։

Հայերէն գրաբար լեզուի ուսման համար նոր ու գիւրաւայց ձեռնարկ։ պատրաստուած գատագիրք մ'է, իւր օգտակարութեամբ արժանաւոր՝ ազգային դպրոցաց մէջ գործածուելու։

Կը ծախուի ամեն Հայ գրաքաճառաց քով, մասնաւորապէս Յ. Գալաֆեանի գրատան մէջ, որոյ տպարանէն արդէն 'ի լոյս ելած է մաքուր տպագրութեամբ։

Գին է 5 ղրուշ արծաթ։

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՔ
Գ.
ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ ՁԵՕՍԱՆԵՐՆԵՐՆ

Ի Բ. Յ. Գերեզերեանէ

Պատուարժան հեղինակին «Թշուառութիւն և Գութ»։ «Գեղեցիկն և Գեղարուեստաք» անուն երկու բանախօսութիւններն յետոյ այս անգամ ի լոյս ընծայեաւ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ ՁԵՕՍԱՆԵՐՆԵՐՆ անուն քանախօսութիւնը, յորմէ հեղինակն շնորհալի և միանգամայն ջերմ ոճով մը ցոյց կուտայ յոռի զբօսանաց ցաւալի հետևանքներն և մի առ մի կը թուէ այն զբօսանքներն, որք ջրեղեղապէս կը ներգաղտեն մարդուս բարոյական և ֆիզիքական զարգացման։

Այն գեղեցիկ մատենիկը խիստ յարմար է նաև աշակերտաց պարգև արուելու։

Կը ծախուի Յ. Ղուկասեան գրատունը և ուրիշ գրաքաճառաց քով։ Գին ½ ղրուշ։

ՊԵՐԹՈՒԱՅՔ Պ. ԱԴԱՄԵԱՆԻ
ԹՒԱԿԱՆ 1880

Պետրոս Հ. Պ. Ադամեան ազնիւ երիտասարդ Հայ գերատանը, որ թատերական ներկայացմանց մէջ մեծ դերեր ճարտար ձեւերով կը ձեւակերպէր, իւր յուշեալ պարին գանազան ալէծուփ դէպքերն այս քերթուածս յօրինած էր, Տըփխիս հատած օրէն ձեռագրերը յանձնեց տպագրութեան որ այսօր 'ի լոյս ընծայուելով գրեթէ 20 Յունիսի Գրատեանի գրատան մէջ վաճառուելու։

Գին 12 ղրուշ արծաթի,

Քաջալայտս եմք որ գինքը ճանչցողներէն բազմաթիւ անձինք մէկ մէկ օրինակ գնելով իւր այս առաջին ընտիր գործոյն մէջ գինքը պիտի քաջալերեն։

ԹՈՒԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ
Նախապատրաստական առաջին տարւոյ համար

Աշխատասիրեաց Յ. Գ. Թալաթեան

Նշանաւոր մանկաբարձ Պ. Բաբոյի բազմաթիւ խնդիրներովը ճոխացեալ դասագիրք մ'է։

Գին 100 փարա։

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ
ՇԱԳԵՆԱՒԵՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1880 ՅՈՒԼԻՍ 1 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒԼԻՍ 31

ԲՈՍՓՈՐԷՆ ԻՋՆԱԳ. ՇԱԳԵՆ ԱՒԵՆԵՐԸ

Ժամ	Երեքշաբթի Եղեր	Թիւ
11	Լենիմահալէն Մէզարպաբնու. Պէյիքաղէրէ Թարապիա Եէնիքէյ Ամէնեա. Պոյաճըքէյ. Բուռլի Հիսար. Պէպէք. (Արնաւուտ գիւղի շաբաթէնեան պիտի հաղորդակցի.)	33
11 30	Ի Ա Գավաղէն Եէնիմահալլէ. Մէզարպաբնու. Պէյիքաղէրէ. Թարապիա. Եէնիքէյ. Էմիրկէն. Ի. Հիսար. Պէպէք.	28
1	Եէնիմահալլէն Մէզարպ. Պէյիքաղէրէ. Թարապիա, Եէնիքէյ. Էմիրկէն. (Ուրբաթ օրերը Ի Հիսար. Պէպէք)	32
2	Եէնիմահալլէն Մէզարպաբնու. Պէյիքաղէրէ. Թարապիա. Եէնիքէյ	18
3	Եէնիմահալլէն Մէզարպ. Պէյիքաղէրէ. Թարապիա. Եէնիք. Ամէն. Էմիրկէն. Պոյաճըքէյ. Ի. Հիսար, Պէպէք. Արնաւուտքէյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ. Սիրքէճի Քէսրիա (Ուրբաթ օրերը Եէրիքի չգանգիմիր).	33
4 15	Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէյիք. Թարապ. Եէնիք. Ամէնեա. Միրկէն. Ի. Հիսար Պէպէք. Արնաւուտք. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Գուզկունճուք. Պէշիկթաշ.	28
5	Եէնիմահալլէն Մէզարպաբնու. Պէյիքաղէրէ. Թարապիա. Եէնիքէյ Էմիրկէն. Ի Հիսար Պէպէք Արնաւուտքէյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ.	25
6 15	Եէնիմահալլէ. Պէյիք. Թարապ. Պէյքօղ Եէնիք. Միրիկէն. Գանլըճա. Ի. Ա. Հիսար. Գանարիկ. Արնաւուտքէյ. Զէնկէլքէյ. Պէյլերպէյի. Օրթաքէյ. Գուզկունճուք. Պէշիկթաշ. Իսկիուսար։	4
8	Ա. և Ի. Գավաղ. Եէնիմահալլէ. Մէզարպաբնու. Պէյիքաղէրէ Թարապիա. Պէյլէօղ. Եէնիքէյ. Էմիրկէն. Պոյաճըքէյ. Ի. Հիսար, Պէպէք Արնաւուտքէյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ. (Ուրբաթ օրերը Ամէնեա)	21
10	Մէզարպաբնուէն Պէյիքաղէրէ. Թարապիա. Եէնիքէյ, Էմիրկէն, Ի. Հիսար, Արնաւուտքէյ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ	22

Արնաւուտ ցերեկ

Ժամ	Երեքշաբթի Եղեր	Թիւ
11 15	Արնաւուտքէյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ	23
11 45	Արնաւուտքէյ, Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ. Գաղաթաշ	25
12 15	Պէպէք, Արնաւուտքէյ. Գուրուչէշմէ Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ. Գաղաթաշ	22
1	Արնաւուտքէյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ. (Բացի Ուրբաթէ).	2
1 45	Արնաւուտքէյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ. (Ուրբաթ օրերը ժամը 1 30ին կելնէ).	23
2 30	Արնաւուտքէյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ, Պէշիքթաշ. Գաղաթաշ	22
3 15	Արնաւուտք. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիքթաշ	32
8 15	Արնաւուտգիւղէն ուղղակի կամուրջ,	23
10 45	Արնաւուտք. ուղղակի կամուրջ։	25

Առաւօտեան Եղեր

Ժամ	Երեքշաբթի Եղեր	Թիւ
11	Պէյքօղ, Բաշապահչէ. Բիքթաշ Փաշա մահալլէսի. Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանարիկի. Վանիքէյ. Զէնկէլքէյ, Պէյլերպէյի. Գուզկունճուք։	21
11	Արնաւուտքէյ. Վանիքէյ. Զէնկէլքէյ. Պէյլերպէյ. Գուզկունճուք. Գաղաթաշ։	4
11 45	Պէյիքաղէրէ. Պէյքօղ, Բաշապահչէ. Գանլըճա. Ա. Հիսար, Գանարիկի. Վանիքէյ. Զէնկէլքէյ. Պէյլերպէյի. Գուզկունճուք Գաղաթաշ. (Ուրբաթ օրերը ժամ 12 30ին).	17
1 30	Պէյիքաղէրէ. Թարապիա. Պէյքօղ, Բաշապահչէ. Ի. Ի. մահալլէսի Գանլըճա. Ա. Հիսար, Գանարիկի, Վանիքէյ. Զէնկէլքէյ. Պէյլերպէյի. Գուզկունճուք. Պէշիք. (Բացի Ուրբաթէ։	11
3 30	Գուզկունճք. Պէշիք. Գաղաթաշ. (Բացի Ուրբաթէ)։	23
3 30	Պէյքօղ, Բաշապահչէ. Ի. բաշա մահալլէսի Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանարիկի. Վանիքէյ. Զէնկէլքէյ. Պէյլերպէյ. (Ուրբաթ օրերը Գուզկունճ. հանդիպելով)։	17
8 15	Պէյիքաղէրէ Պէյքօղ. Բաշապահչէ. Գանլըճա. Ա. Հիսար Գանարիկի. Վանիքէյ. Զէնկէլքէյ Պէյլերպէյ. Գուզկունճուք. Իսկիուսար (Ուրբաթի օրերը Բիքթաշ փաշա մահալլէսի)։	19
9 15	Վանիքէյէն ուղղակի օսմուրջ։	2
10 50	Գուզկունճուքէն ուղղակի կամուրջ։ (Բացի Ուրբաթէ)։	23

ԿԱՄԱՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇԱԳԵՆԱՒԵՐԸ

Ժամ	Երեքշաբթի Եղեր	Թիւ
12 30	Գաղաթաշ. Իսկիուսար Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաքէյ Պէյլ Զէնկ. Արնաւ. Գանա. Ա. և Ի. Հիսար. Գանը Էմիրկէն, Եէնիք. Պէյքօղ Թարապ. Պէյիք. Եէնիմահ։	4
1 15	Պէշիք. Օրթաք. Արնաւ. Պէպէք Ի. Հիսար Գանիմ, Միրկէօն, Եէնիք, Թարապ, Պէյիք, Մէզարպ, Եէնիմահալլէ։	33
2 15	Պէշիկ. Օրթաք. Գուրշէշ. Արնաւ. Ի. Հիսար, Պոյաս. Ամէնեա. Եէնիք. Թար. Պէյիք. Մէզար. Եէնիմ	28
3 15	Պէշիկ. Օրթաք. Արնաւ. Պէպէք Ի. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէյիք. Մէզարպ. Եէնիմահալ.	25
5	Գաղաթաշ, Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչէշմէ. Արնաւ. Պէպէք. Ի. Հիսար, Պոյաս. Էմիրկէն. Եէնիք. Պէյքօղ, Թար. Պէյիք. Մէզարպաբնու. Եէնիմահալլէ. Գաղաղլար.	21
6 30	Իսկ. Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաքէյ. Պէյլերպէյի. Զէնկէլքէյ Արնաւուտքէյ Գանա. Ի. Հիսար. Գանլըճա. Էմիրկէն. Եէնիք, Թարապիա. Պէյիք.	19
8	Արնաւուտք. Պէպէք. Ի. Հիսար Միրկիւն. Եէնիք. Թարապիա. Պէյիքաղէրէ Մէզարպաբնու։	22
9 15	Պէշիքթաշ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնաւ. Պէպէք. Ի. Հիսար Պոյաճըք. Ամէնեա. Եէնիք. Թարապ. Պէյիք. Մէզար. Եէնիմահալլէ։ (բացի ուրբաթէ)։	33
10	Ի. Հիսար. Պոյաճըքէյ. Եէնիք. Թար. Պէյիք. Մէզարպ. Եէնիմահալլէ. (Ուրբաթ օրերը Պէպէք)։	32
10 30	Օրթաք. Արնաւ. Պէպէք, Ի. Հիսար, Պոյաճըքէյ. Էմիրկ Ամէն. Եէնիք. Թարապ. Պէյիք. Մէզարպ. Եէնիմ. (Ուրբաթ օրերը Պէշիկ. հանդիպելով)։	18
11 10	Պէպէք Ի. Հիսար, Պոյաճ. Ամէն. Եէնիք. Թարաբ. Պէյիք. Մէզար. Եէնիմահ։	19

Արնաւուտ ցերեկ

Ժամ	Երեքշաբթի Եղեր	Թիւ
12 30	Պէշիքթաշ, Օրթաքէյ, Արնաւուտք։	23
12 45	» »	22
2 30	Պէշիկթաշ. Օրթաքէյ. Արնաւ.	32
7 30	Պէշիք. Օրթաք. Գուրուչ, Արնաւ.	23
10	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ, Արնաւ.	25
11 5	Գաղաթ, Պէշիկ, Օրթաք, Գուրուչ. Արնաւուտ.	2
14 20	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնաւուտ. (Բացի Ուրբաթէ)։	23
11 40	Պէշիքթ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնաւ. Պէպէք։	22
12	Պէշիք. Օրթաք. Գուրուչ. Արնաւ.	4

Աւուտան Եղեր

Ժամ	Երեքշաբթի Եղեր	Թիւ
2	Իսկիուսար Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Գանա. Ա. Հիսար, Գանլ. Բիքթաշ բաշա մահալլէսի Բաշապ. Պէյքօղ։	17
3	Գաղաթաշ. Պէշիք. Գուզկ. (բացի Ուրբաթէ)։	23
8 30	Գուզկունճուք. Պէյլերպէյ Զէնկ. Վանիքէյ։	2
9 30	Գաղաթ. Գուզկ, Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Գանարիկի. Ա. Հիս, Գանլ. Բաշ. Պէյքօղ, Մէզարպ. Ի. Ա. Գաղաք։	17
10 30	Գաղաթշ(Պէշիք. Գուզկ. (բացի ուրբաթէ)։	23
10 30	Պէյ. Զէնկ. Վանիք. Գանարի. Ա. Հիսար, Գանիմ. Զուպուգ, Բաշապ. Պէյքօղ Թրպ, Պէյիք։ (Ուրբաթ օրերը Գուզկ.)։	28
11	Պէշիք. Գուզկ. Պէյլերպ. Զէնկ. Վանիք. Գանա. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշապ. Պէյքօղ։	21
11 10	Գաղաթ. Գուզկ. Պէյ. Զէնկ. Վանիք. Արնաւուտք։	25

ԻԼԱՆ

Պէշ պէն գըյլեսի հէմեն վէ գուսուրի պիր սէնէ իրիթամինէ գատար լուզումի օրտուդան թէսլիմ օլընմազ վէ պէհար սիմ մէճիտիյէ օն ուզուզ ղրուշա օլարագ վերիլէճէք մանդարդ իլդերինէ հէման հարպիյէ խապինէսինէն վերիլմէք վէ թէսլիմինէ գատար քեանֆիֆեի մեսարիֆէ բէսմի կէօմրիւկիւ միւթեահհիտէ այիտ ուսուլընմազ շարթը իլե Պէյդօղ տէպուզղխանէսի իլե սեբեբճիանէ իշիւն, օն պէշ պին գըյլի պալըք եազընընն պէհէր գըյէսի իչ պուչուք ղրուշա թարիխի էօհտէսինտէ օրմանը իլե թէմմուզու բուտինին օնունճը բէնճէնպիհ կիւնիւնէ գատար հէր կիւն միւնագասատը պիլ իճրա եէմի մէզքիւրտէ գարարը գարթխի վերիլէճէկինտէն թէնզիլի ֆիյաթլէ իլմայէ թարիպ օլմանարընն վէ թէմմուզուն օն իքինճի ճիւմա իրթէսի կիւնի նիւզատ պէշ թէնզիլիսէ բարիպ ապուլունանարընն հարպկյէ նէզարէթի լեվազիմաթը ումումիյէ տայիրէսինէ կէլմէյէրի վէ կէլէմէյէն զէմաթ օյտուղու հալտէ իտէճէքլէրի թէնզիրաթը միւմգա վարագայի սահիհէ իլե տայիրէյի մէզքիւրէյէ պիլմէրմէյէրի։

1880 Թէմմուզ 5

ՁԵՐՄԻ ԴԵՂ

Յոգիմոր Այերի ջերմի դեղը ամեն որ [illegible] կայն կը բժշկէ։ Կայ դեղ մը որ ասատ չափ օգտակար բլլայ ջերմի, ջերմ բռնողները պարապ տեղը կը տանջուին քանի որ առ դեղը կայ, պէտք է որ անմիջապէս անկէ գործածեն։ Այդէն Պոյոյ և գաւառաց մէջ ճանցուած է առ դեղը ու անով բժշկուողները գիտեն անոր յարդը։ Դոխ ուրիշ տրամի չտալ հինգ Եաղէ իմելու է իրրև մաքրազական դեղ ու եաքը առ ջերմի դեղէն (ջերմը չբռնած) օրը չորս անգամ մէյմէկ անուշի գրգռալ ու ջրի հետ խառնելով իմելու է, անմիջապէս կանցնի։ Յոյսոց աւելի քիչ տարու է։ Կը ծախուի Կ. Պոլիս Գալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան։

ՍՈՒՓԻՆԿ ՇԻՐՕՐ

Յայտնի է որ երախայք ծնանելէն մինչ երեք տարեկան հասակը գրեթէ թէ շարունակ փորի ցաւ։ փորհարութիւն, ատաւն քսի անհանգըստութիւն, անքուն մնալ, ջղային դրգռութիւն և այլն կուգեան, մանաւանդ ակռա հանելու միջոցին, և այս նեղութիւններն ալ աւելի կըսատակեան ամեն ուան տաք և զանակին։ Սուքինկ Շիրօրը վերոյիշեալ դժուարութեանց ամենուն ալ առաջքը կառնէ ու կը բժշկէ, որով երախան կը հանգչի ու կը զօրանայ յուրախութիւն մեծ իւր ծնողաց։ Գործածողները շատ գոհ են։ Ուղղը կրնայ փորձել։ գինն արժան է։ Նորածին երախայից կալիլով կը տարուի, վեց ամիսէն վեր եղողին օրը երեք անուշի դրգռալ։ կը ծախուի Կ. Պոլիս Գալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան։

ՕՃԱՌ

Անուշահոտ օճառ, մորթը կը կակուղցնէ ու լեղի ջուրով ալ կը փրը փրրի, ատեսակը խիստ ադնիւ ու գին նը շատ ամէն է։ կը ծախուի Կ. Պոլիս Գալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի դաղ մասն։

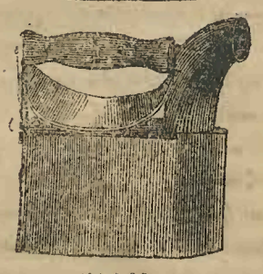

ԱՐԴՈՒԿ

Այս ձև իւրիւնորուն ամենէն ադէկ ատեսակը որուն մէջ կրակը չը մարիր և ադէկ կը գործէ, կը ծախուի Կ. Պոլիս Գալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան։

ԱՅՏԵՐԻ ՎԻԿՕՐԸ

Ով որ իր մազերուն թափիլը չուզէր, «Այտերի Վիկօր» կոչուած մազի անուշահոտ ջուրէն գործածելու է։ ուրիշ ամեն տեսակ մազի ջուրերը կամ իւղերը՝ որ մազ չեթափելու համար կը ծախուին, բոլորն ալ անօգուտ են։ իսկ Վիկօրի օգուտը միլիոնաւոր փորձերով տեսնուած է, և Պոլսոյ ու գաւառաց մէջ օր օրի գործածողներուն թիւը կաւելնայ։ Անոնք որ իրենց մազերուն գեղեցկութիւնը կորսնցնելու վրայ են, շուտով գործածեն այս ջուրէն որ ի վերջոյ չզղջանեն։ թափելու վրայ եղող մազերը կը հաստատէ ու կամրապնդէ, թափածներուն տեղը մազ կը բուսցնէ երբոր մազերուն արմատը վնասուած չէ, ու ճերմկած մազերը անպատճառ իր նախկին բնական գոյնին կը բերէ, գործածելուն կերպը շիշերուն հետն է։ կը ծախուի Կ. Պոլիս Գալաթիա Մինասեան և Ընկերաց Ամերիկայի մաղազան։

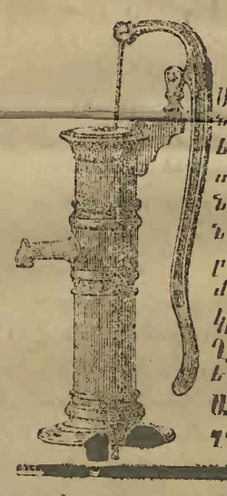

ՋՐՀԱՆ

Ամերիկայի Ջրհանները մեծ ու փոքր, երկան թէ հատատուն խողովակներով թէ ջրեղեղներու և թէ խորունկ հորերու համար ամեն գներով կը ծախուի Կ. Պոլիս Գալաթիայ Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան։

Լրագիրս ամեն օր կը հրատարակուի բաց 'ի կիրակի և ազգ օրերէ։

Բաժանորդագրութեան տեղն Գալաթիա Ամանաթգրքար Ճատտէսի թիւ 198, Նօրս խան Մասիսի խմբագրատունը։ Իսկ գաւառաց մէջ հետեւեալ հոլարարձուաց գրասենեակները.

ԿԱՐԻՆ. Յովհաննէս էֆ. Տ. Մելքիսեդեկեան.
ԵՐԶՆԿԱ. Յ. Շաւարշ էֆ.
ՍԵԲԱՍՏԻԱ. Նազարէթ էֆ. Յ. Խաթմանոպլեանց.
ՍԱՄՍՈՒՆ. Եղուարդ էֆ. Մուրատեան.
ԿԻՐԱՍՈՒՆ. Գ. էֆ. Խ. Մարմանեան.
ՈՍՏՈՒՊՕ. Արժ. Տ. Արմատակս աւագ քահանայ Ֆէլպեան.
ԶՄԻՒՌՆԻԱ. Սրբոհամ էֆ. Գլըզմաղեան.
ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Խորոմ էֆ. Էսկիճեան.
ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Ս. Էմմէթ քեան էֆ.
ԵՒԴՈԿԻԱ.
ՓԱՐԲԵՐԴ և ՏԷՐՍԻՄ. Կիրակոս էֆ. Ե. Պալանճեան.
ՄՈՒՇ. Յակոբ էֆ. Մերուանեան.
ՎԱՆ.
ԲԵՐԻԱ. Սկրտակ » Խաչատեան.
ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ. Թովմաս էֆ. Թաշճեան.
ԵՂԵՍԻԱ. Գէորգ էֆ. Ուսկերչեան.
ՅՕԳԵՇԱՆ. Ֆէրհատ » Ս. Ֆէրհատեան.
ՏՓԽԻՍ. Պ. Նիկողայոս Տ. Ղևոնդեան.
ԿԱՒԿԱՍԻԱ. Պետրոս էֆ. Հէրիմեան.

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ա. ԵՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
Գալաթիա Նօրս խան